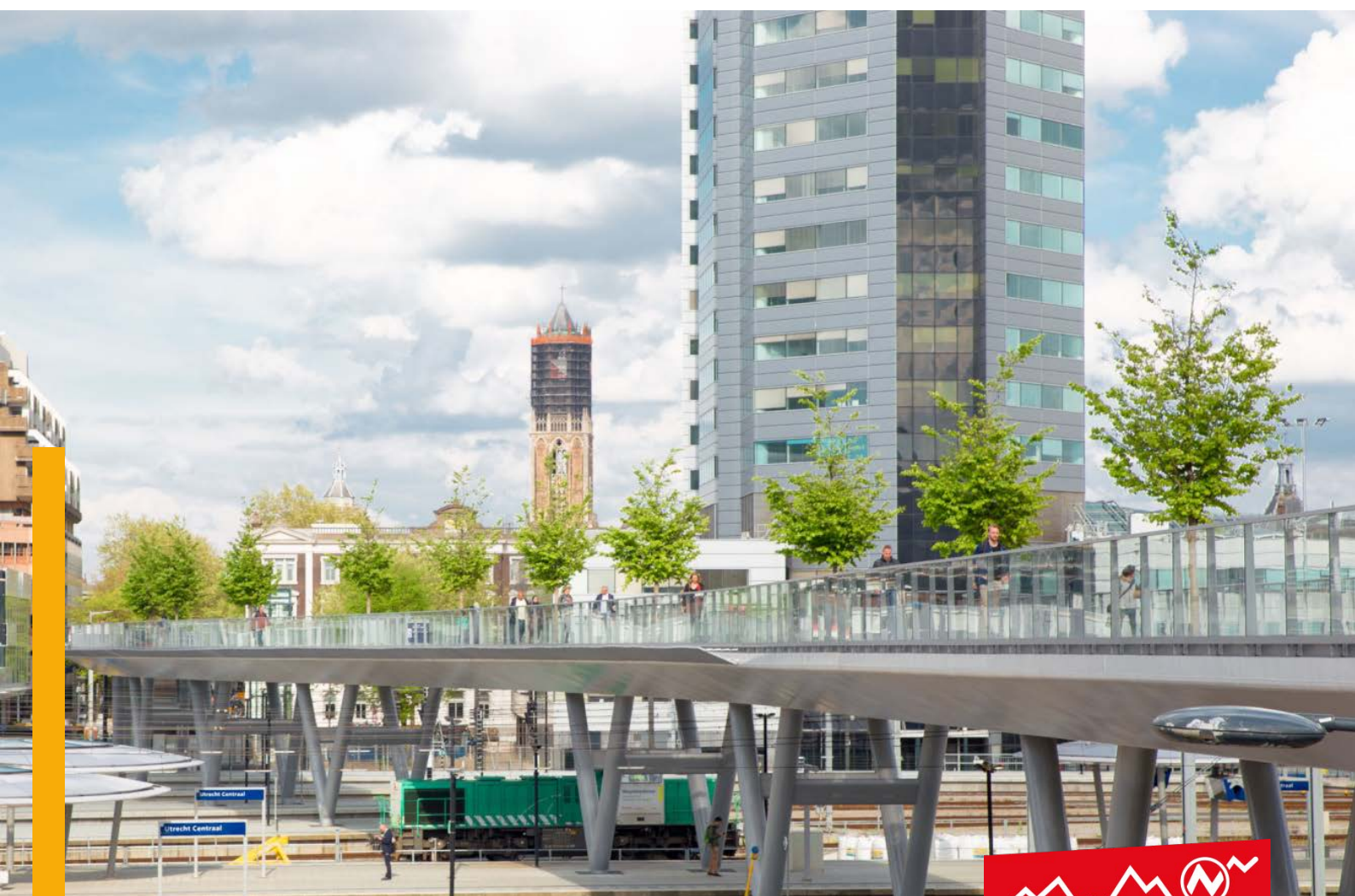

Onderzoeksflits

Atlas voor gemeenten 2019

Thema groei en krimp – De positie van Utrecht uitgelicht

Gemeente Utrecht

[Utrecht.nl/onderzoek](https://www.utrecht.nl/onderzoek)

Colofon

uitgave

Afdeling Onderzoek
Gemeente Utrecht
030 286 1350
onderzoek@utrecht.nl

internet

www.utrecht.nl/onderzoek

rapportage

Robert Selten

24 mei 2019

Samenvatting

- De *Atlas voor gemeenten* geeft een ranglijst van de relatieve bevolkingsgroei van de vijftig grootste steden in de periode 2008–2018. Utrecht is op die ranglijst met afstand **de sterkste groeier**. De top-5 wordt verder aangevuld met Amsterdam, Amstelveen, Den Haag en Almere.
- De G4-steden behoren tot de sterkste groeiers in het laatste decennium. De sterke groei van de grote steden is echter iets van de laatste tijd. In de jaren zeventig daalde het inwoneraantal van de G4-steden en behoorden zij tot de sterkste krimpers.
- Net als voorgaande jaren neemt Utrecht de 2e positie in op de **woonaantrekkelijkheidsindex**, na Amsterdam en voor Amstelveen.
- Net als vorig jaar neemt Utrecht de 4e positie in op de **sociaal-economische index**. De top-3 wordt gevormd door Haarlemmermeer, Amstelveen en Amersfoort. Utrecht is de enige G4-stad in de top-10.

Top-5 Woonattractiviteits- index		Top-5 Sociaal-economische index		Top-5 Bevolkingsgroei 2008–2018 (%)	
Positie	Stad	Positie	Stad	Positie	Stad
1 ▶	Amsterdam	1 ▲	Haarlemmermeer	1	Utrecht
2 ▶	Utrecht	2 ▼	Amstelveen	2	Amsterdam
3 ▶	Amstelveen	3 ▶	Amersfoort	3	Amstelveen
4 ▶	Haarlem	4 ▶	Utrecht	4	Den Haag
5 ▲	's-Hertogenbosch	5 ▲	Alphen aan den Rijn	5	Almere

Bron: Atlas voor gemeenten 2019

1 Groei en krimp

De *Atlas voor gemeenten* heeft dit jaar als thema 'groei & krimp', met aandacht voor de bevolkingsontwikkeling van de 50 grote steden van Nederland in de afgelopen 50 jaar.

Utrecht sterkste groeier in afgelopen 10 jaar

In het themanummer wordt een verband gelegd tussen de creatieve klasse van steden en de ontwikkeling van de bevolkingsomvang. In de *Atlas voor gemeenten* van 2004 is een ranglijst van meest creatieve steden opgesteld, waar destijds Utrecht op één stond. De omvang van de creatieve klasse uit 2004 blijkt sterk samen te hangen met de bevolkingsontwikkeling daarna. De Atlas stelt dat steden met veel hoogopgeleide, creatieve mensen over het algemeen steden zijn met een grote variëteit aan stedelijke voorzieningen waar andere hoogopgeleide, creatieve mensen op afkomen. De woonaantrekkelijkheidsindex uit de Atlas, waarin bereikbaarheid van banen en aanbod van voorzieningen een belangrijke rol spelen, vertoont een sterke samenhang met de groei en krimp van steden.

De top-10 van creatieve steden uit 2004 bestaat zonder uitzondering uit steden die sindsdien bovengemiddeld zijn gegroeid. De Atlas geeft een ranglijst van de bevolkingsontwikkeling van de 50 grootste steden in de periode 2008–2018 op basis van de gemiddelde procentuele ontwikkeling van het aantal inwoners per jaar. Utrecht is op die ranglijst met afstand de sterkste groeier. De top-5 wordt verder aangevuld met respectievelijk Amsterdam, Amstelveen, Den Haag en Almere.

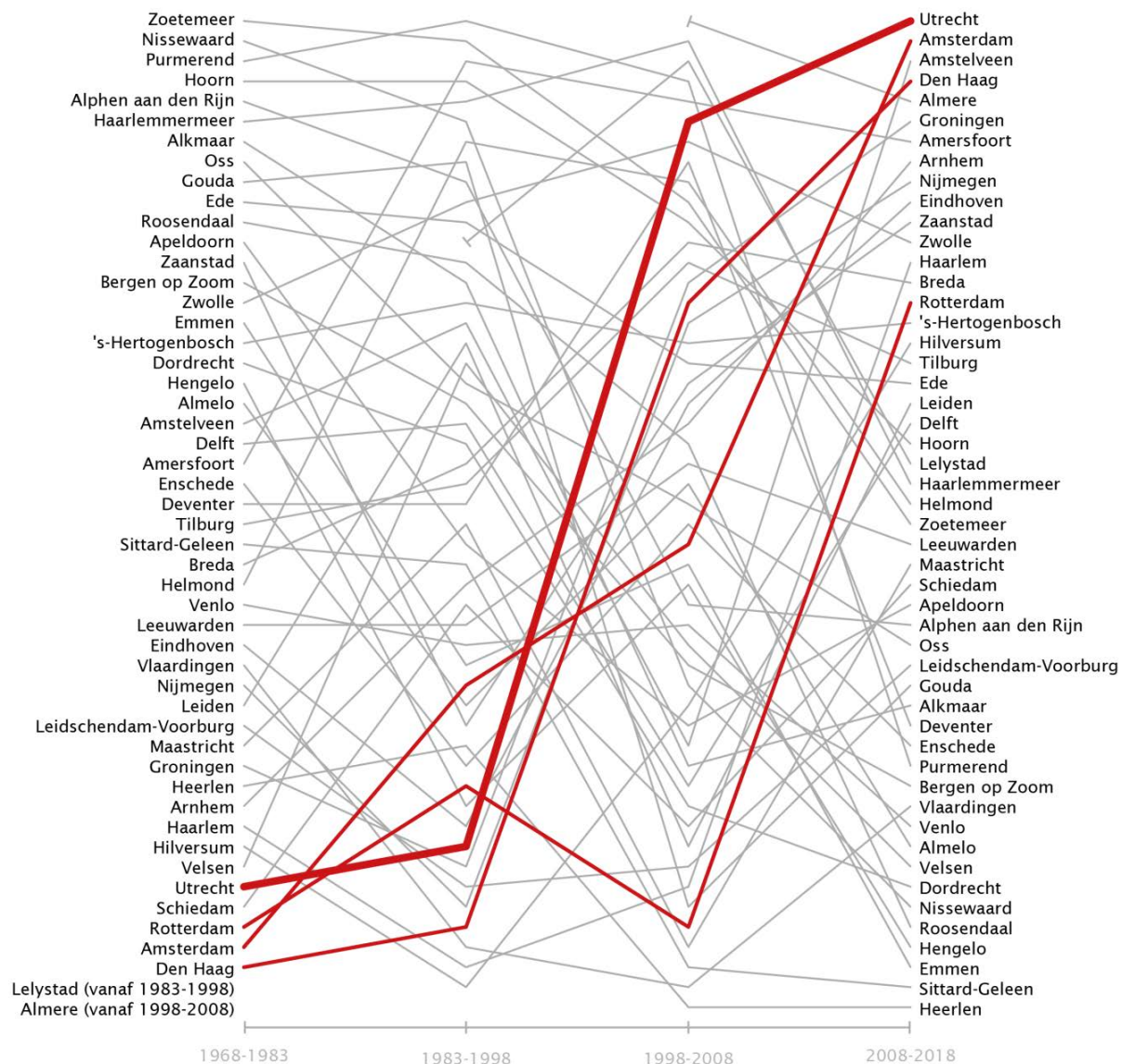
G4–steden: krimpende bevolking in de jaren zeventig

De Atlas brengt mooi in beeld dat de sterke groei van de grote steden iets van de laatste tijd is. In de periode 1968–1983 daalde het inwoneraantal in alle G4–steden. In de jaren zeventig behoorden de G4–steden tot de sterkste krimpers, terwijl zij in het laatste decennium tot de sterkste groeiers behoren.

Om inzicht te geven in de bevolkingsontwikkeling van steden is gekeken naar onder meer het binnenlands migratiesaldo. Het blijkt dat de op dit moment meest aantrekkelijke steden van Nederland pas de laatste jaren een positief binnenlands verhuissaldo hebben. Met andere woorden, de trek naar de grotere stad vanuit kleinere steden en dorpen is een redelijk recent fenomeen. Ook Utrecht had tussen 1968 en 2000 een negatief binnenlands verhuissaldo: in die periode verhuisden meer inwoners van Utrecht naar een andere gemeente in Nederland dan dat er nieuwe inwoners vanuit Nederland in de stad kwamen wonen.

In de figuur op de volgende pagina is de ranglijst van de bevolkingsontwikkeling over de periode 1968–1983 (links) afgezet tegen die van de periode 2008–2018 (rechts). De figuur geeft de ontwikkeling van een stad op basis van zijn rangnummer. Daarin komt duidelijk naar voren dat de steden die in de jaren zeventig krompen nu tot de sterkste groeiers behoren, én omgekeerd.

Ranglijst van de relatieve bevolkingsontwikkeling in vier perioden

Gemiddelde procentuele ontwikkeling van het aantal inwoners per jaar van de 50 grootste gemeenten van Nederland
Bron: Atlas voor gemeenten 2019, bewerking Onderzoek, gemeente Utrecht

Langetermijnontwikkelingen moeilijk te voorspellen

Uit voorgaande blijkt dat groei en krimp door de tijd niet stabiel zijn. Steden die nu als de meest aantrekkelijke steden worden gezien, stonden in de jaren zeventig allemaal in de onderste regionen. Daarentegen staan de drie sterkste groeigemeenten van toen (Zoetermeer, Nissewaard en Purmerend) alle in de onderste helft van de ranglijst van nu. Het trendmatig voorspellen van de verre toekomst op basis van historische bevolkingstrends is dan ook moeilijk. Dit blijkt ook uit de wisselende bevolkingsprognoses van het CBS en PBL. Groei en krimp zijn afhankelijk van de woonvoorkeuren van mensen, en die zijn veranderlijk. Steden kunnen bijvoorbeeld aan aantrekkingskracht winnen of verliezen door veranderingen in het voorzieningenniveau, het aantal beschikbare banen, de hoogte van de vastgoedprijzen of overlast vanwege toerisme.

2 Woon aantrekkelijkheid

De woon aantrekkelijkheidsindex laat zien hoe aantrekkelijk een gemeente gevonden wordt om in te wonen. De woon aantrekkelijkheid is gemeten aan de hand van een index waarin acht factoren zijn opgenomen. Deze factoren zijn opgenomen in onderstaande tabel.

Utrecht op 2^e positie woon aantrekkelijkheid

- Utrecht bekleedt, net als voorgaande jaren, de 2^e positie op de totale **woon aantrekkelijkheids-index** en komt na Amsterdam. De derde positie is voor Amstelveen. De top-3 is vanaf 2013 ongewijzigd.
- Een vergelijking van de acht grootste gemeenten van Nederland (qua inwonertal) laat zien dat:
 - Utrecht van deze acht gemeenten het gunstigst scoort op het gebied van **veiligheid** (indexcijfer op basis van geweldsmisdrijven en vernielingen).
 - Utrecht het op één na gunstigst scoort wat betreft **cultureel aanbod** (podiumkunsten). Utrecht komt na Amsterdam.
 - Utrecht het gunstigst scoort (van deze acht gemeenten) wat betreft **nabijheid van natuurgebieden**. Van de 50 grote gemeenten neemt Utrecht de 2e positie in, na Zwolle en voor Amersfoort.
 - Utrecht de 3^e positie inneemt wat betreft **bereikbaarheid van banen**, na Amsterdam en Den Haag.
 - Wat betreft **culinaire kwaliteit** scoort Utrecht relatief laag ten opzichte van de andere grote steden. De huidige positie van Utrecht (24^e plek) is wel een stuk hoger dan een jaar eerder (32^e plek).

Posities van de 8 grootste gemeenten binnen woon aantrekkelijkheidsindex

	Positie 2019 (2018)	Bereikbaar- heid banen ¹	Cultureel aanbod ²	Veiligheid ³	Koop- woningen ⁴	Nabijheid natuur ⁵	Culinaire kwaliteit ⁶	Universiteit ⁷	Historisch karakter ⁸
Amsterdam:	1 (1)	1 (4)	1 (1)	50 (49)	50 (50)	11 (12)	1 (2)	1 (1)	2 (2)
Rotterdam:	12 (14)	9 (7)	20 (23)	49 (50)	49 (49)	24 (24)	5 (7)	3 (3)	7 (7)
Den Haag:	6 (5)	2 (1)	12 (12)	46 (47)	45 (44)	32 (32)	14 (11)	12 (12)	4 (4)
Utrecht:	2 (2)	3 (3)	2 (2)	20 (20)	41 (41)	2 (2)	24 (32)	1 (1)	6 (6)
Eindhoven:	13 (15)	27 (26)	7 (7)	48 (45)	40 (40)	26 (26)	15 (9)	3 (3)	33 (33)
Groningen:	28 (24)	42 (43)	9 (9)	45 (41)	47 (47)	14 (14)	21 (26)	3 (3)	9 (10)
Tilburg:	21 (18)	28 (27)	13 (15)	42 (39)	34 (33)	25 (25)	31 (34)	3 (3)	29 (29)
Almere:	41 (44)	25 (34)	50 (49)	23 (27)	4 (3)	15 (15)	44 (44)	12 (12)	49 (49)

¹ Indexcijfer voor aantal banen dat binnen acceptabele tijd te bereiken is (per auto en OV); 1=hoogste aantal, 50=laagste aantal.

² Jaarlijks aantal uitvoeringen in de podiumkunsten per 1.000 inwoners; 1=hoogste aandeel, 50=laagste aandeel.

³ Samengesteld indexcijfer op basis van geweldsmisdrijven en vernielingen; 1=laagste aandeel, 50=hoogste aandeel.

⁴ Aantal koopwoningen als percentage van de woningvoorraad; 1=hoogste aandeel, 50=laagste aandeel.

⁵ Nabijheid van natuurgebieden.

⁶ Indexcijfer voor de kwaliteit van de restaurants in de gemeente; 1=hoogste kwaliteit, 50=laagste kwaliteit.

⁷ Aanwezigheid van een universiteit.

⁸ Percentage vooroorlogse woningen (met bouwjaar vóór 1945); 1=hoogste aandeel, 50=laagste aandeel.

Bron: Atlas voor gemeenten 2019

3 Sociaal–economische index

De sociaal–economische index geeft de sociaal–economische positie van een gemeente ten opzichte van de andere gemeenten. De index is samengesteld uit acht verschillende factoren. Deze factoren zijn opgenomen in onderstaande tabel.

Utrecht 4^e positie sociaal–economische index

- Utrecht bekleedt de 4^e positie op de totale **sociaal–economische index**. Op de eerste drie posities staan Haarlemmermeer, Amstelveen en Amersfoort. Utrecht is de enige G4–stad in de top–10. Amsterdam volgt op de 15^e positie.
- Een vergelijking van de acht grootste gemeenten van Nederland laat zien dat:
 - Utrecht van deze acht gemeenten vorig jaar het laagste **werkloosheidspercentage** had en op dit punt is voorbijgestreefd door Tilburg. Van de 50 grootste gemeenten neemt Utrecht de 27e positie in, waar dit een jaar eerder nog de 13e positie was.
 - Utrecht het laagste aandeel **bijstandsgerechtigden** en **arbeidsongeschikten** heeft.
 - Utrecht het op één na laagste aandeel huishoudens heeft met een inkomen dat lager is dan 105% van het **sociaal minimum**. Van de acht grootste gemeenten heeft alleen Almere minder minimahuishoudens.
 - Utrecht van alle G50–gemeenten het kleinste aandeel personen met een **lage opleiding** heeft en de hoogste **netto–arbeidsparticipatie van vrouwen**.

Posities van de 8 grootste gemeenten binnen sociaal–economische index

	Positie 2019 (2018)	Bijstand ¹	Werkloos– heid ²	Arbeids– ongeschikt– heid ³	Armoede ⁴	Lage opleiding ⁵	Participatie vrouwen ⁶	Banen ⁷	Financiële en zakelijke diensten ⁸
Amsterdam:	15 (15)	42 (42)	44 (36)	9 (9)	49 (49)	4 (3)	12 (14)	3 (3)	2 (2)
Rotterdam:	39 (39)	50 (50)	49 (50)	17 (17)	50 (50)	25 (26)	49 (48)	15 (13)	10 (8)
Den Haag:	41 (43)	46 (46)	47 (47)	26 (28)	47 (47)	21 (23)	43 (46)	22 (20)	16 (16)
Utrecht:	4 (4)	21 (23)	27 (13)	7 (8)	30 (30)	1 (1)	1 (1)	5 (6)	4 (4)
Eindhoven:	14 (17)	28 (29)	31 (30)	22 (23)	31 (33)	15 (17)	25 (25)	4 (4)	3 (3)
Groningen:	26 (24)	45 (44)	50 (49)	11 (10)	48 (48)	3 (2)	22 (26)	7 (8)	24 (25)
Tilburg:	25 (27)	35 (36)	12 (19)	19 (19)	36 (37)	27 (27)	16 (11)	28 (31)	32 (34)
Almere:	23 (28)	22 (27)	41 (41)	25 (26)	18 (22)	28 (28)	8 (14)	46 (46)	11 (11)

¹ Aantal bijstandsgerechtigden als percentage van de potentiële beroepsbevolking; 1=laagste aandeel, 50=hoogste aandeel.

² Aantal werklozen als percentage van de beroepsbevolking; 1=laagste aandeel, 50=hoogste aandeel.

³ Aantal arbeidsongeschikten als percentage van de beroepsbevolking; 1=laagste aandeel, 50=hoogste aandeel.

⁴ Aandeel huishoudens met een inkomen lager dan 105% van het sociaal minimum; 1=laagste aandeel, 50=hoogste aandeel.

⁵ Aantal personen met een lage opleiding als percentage van de beroepsbevolking; 1=laagste aandeel, 50=hoogste aandeel.

⁶ Aantal werkzame vrouwen als % van de vrouwelijke potentiële beroepsbevolking; 1=hoogste aandeel, 50=laagste aandeel.

⁷ Aantal banen in de gemeente als percentage van de beroepsbevolking; 1=hoogste aandeel, 50=laagste aandeel.

⁸ Aantal banen in financiële en zakelijke diensten als % van het totaal aantal banen; 1=hoogste aandeel, 50=laagste aandeel.

Bron: Atlas voor gemeenten 2019

Bijlagen

Positie-ontwikkeling Utrecht 2016–2019

Positie Utrecht vergeleken met de 49 grootste gemeenten van Nederland*

	Positie in 2016	Positie in 2017	Positie in 2018	Positie in 2019
Indexcijfer woonaantrekkelijkheid	2	2	2	2
Indexcijfer sociaal-economische positie	3	3	4	4
Bevolkingsomvang	4	4	4	4
Vergrijzing			50	
Huizenprijs ¹ , gemiddeld per m ²	4	4	4	4
Aandeel inwoners met niet-westerse migratie achtergrond	6	6	6	
Aandeel eenpersoonshuishoudens	7	7	7	
Aandeel banen financiële en zakelijke diensten	7	6	4	4
Aandeel laagopgeleiden ²	3	1	1	1
Aandeel bijstandsgerechtigden ²	25	24	23	21
Aandeel werklozen ²	25	19	13	27
Aandeel arbeidsongeschikten ²	8	8	8	7
Aandeel huishoudens met inkomen <105% sociaal minimum ²	30	28	30	30
Aandeel werkzame vrouwen ³	1	1	1	1
Aandeel banen binnen acceptabele tijd bereikbaar per OV	3	1	1	1
Onveiligheid (indexcijfer per 1.000 inw.) ²	17	20	20	20
Podiumkunst-uitvoeringen per 1.000 inw.	2	2	2	2
Indexcijfer voor culinair aanbod	33	29	32	24
Aandeel vooroorlogse woningen (voor 1945)	6	6	6	6
Aandeel koopwoningen	40	41	41	41

* In principe geldt: 1=hoogste positie, 50=laagste positie. Indien afwijkend wordt dit vermeld.

¹ Positie 1 verwijst hier naar hoogste huizenprijs.

² Positie 1 verwijst hier naar het laagste aandeel.

³ Positie 1 verwijst hier naar het hoogste aandeel.

Bron: Atlas voor gemeenten

Gemeenten met meest gunstige sociaal-economische positie in Nederland 2011–2019

	2011	2014	2017	2018	2019
1 ^e positie	Haarlemmermeer	Haarlemmermeer	Haarlemmermeer	Amstelveen	Haarlemmermeer
2 ^e positie	Amstelveen	Amstelveen	Amstelveen	Haarlemmermeer	Amstelveen
3 ^e positie	Utrecht	Utrecht	Utrecht	Amersfoort	Amersfoort
4 ^e positie	Amersfoort	Hilversum	Amersfoort	Utrecht	Utrecht
5 ^e positie	Alphen a/d Rijn	Amersfoort	Breda	Breda	Alphen a/d Rijn

Bron: Atlas voor gemeenten

Gemeenten met meest gunstige woonaantrekkelijkheid in Nederland 2011–2019

	2011	2014	2017	2018	2019
1 ^e positie	Amsterdam	Amsterdam	Amsterdam	Amsterdam	Amsterdam
2 ^e positie	Utrecht	Utrecht	Utrecht	Utrecht	Utrecht
3 ^e positie	Amstelveen	Amstelveen	Amstelveen	Amstelveen	Amstelveen
4 ^e positie	's-Hertogenbosch	Haarlem	's-Hertogenbosch	Haarlem	Haarlem
5 ^e positie	Den Haag	's-Hertogenbosch	Haarlem	Den Haag	's-Hertogenbosch

Bron: Atlas voor gemeenten